

FÖRSVARSKOTTETS UTLÅTANDE 10/2010 rd

Statrådets redogörelse om Finlands deltagande i EU:s militära krishanteringsinsats Eunavfor Atalanta

Till utrikesutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 29 september 2010 statsrådets redogörelse om Finlands deltagande i EU:s militära krishanteringsinsats Eunavfor Atalanta (SRR 5/2010 rd) till utrikesutskottet för beredning och bestämde samtidigt att försvarsutskottet ska lämna utlåtande om ärendet till utrikesutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- försvarsminister Jyri Häkämies

- enhetschef Outi Holopainen, utrikesministeriet
- expert Mika Kajamo och äldre avdelningsstabsofficer Jukka Tuononen, försvarsministeriet
- lagstiftningsråd Katariina Jahkola, justitieministeriet
- överste, biträdande avdelningschef Juha Pyykönen, Huvudstaben
- kommandör Veli-Pekka Heinonen, Marinstaben.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Allmänt

Europeiska unionens första marina krishanteringsinsats Eunavfor Atalanta inrättades i november 2008. På EU-nivå har man beslutat att operationen ska fortgå åtminstone till december 2012. Operationens behörighet utgår från FN:s säkerhetsråds resolutioner där FN ber stater och regionala organisationer om stöd för humanitära hjälpsändningar till Somalia. FN bemyndigar liksom åtgärder till skydd för fartyg.

Operation Atalanta omfattar ca 6-10 fartyg åt gången. Den får också flankstöd av övervak-

ningsflygningar av sjösparningsflyg. Det finns även andra aktörer än EU på området vilket enligt utskottet påvisar behovet av fungerande samarbetsarrangemang för att eskortfartygen ska kunna göra adekvata punktinsatser. Nato inledde i augusti 2009 sin egen insats mot sjöröveri (Ocean Shield). På området agerar dessutom en av Förenta staterna ledd koalition (CTF-151) och ett flertal andra enskilda länder, av vilka de viktigaste är Ryssland, Kina, Indien och Japan.

Enligt utredning till utskottet har det tidvis varit svårt att få ihop den mängd fartyg som EU hade ställt som mål eftersom rotationen unionsländerna emellan är så kort som 3-4 månader.

Under utfrågningen av sakkunniga underströks det att operationen i huvudsak har varit lyckad när det gällt att skydda de humanitära hjälpsändningarna. Inte en enda transport har kapats.

Riskbedömning och bruk av maktmedel

I redogörelsen påpekas att operationen inte i första hand syftar till att gripa pirater och att dess resultat inte ska mätas utifrån sådana åtgärder. Utskottet förenar sig om den bedömningen och anser vidare att den bild som i offentligheten har getts av operationen har varit felaktig då man i alltför hög grad har betonat gripandet av pirater. Utskottet påpekar att man till dags dato inalles gripit bara ca 100 pirater inom ramen för operation Atalanta.

Det är bra att redogörelsen innehåller en riskbedömning. I tidigare redogörelser om militär krishantering har det saknats en bred bedömning av konsekvenseran. Enligt redogörelsen kan den generella risken avseende operation Atalanta klassificeras som genomsnittlig. När det gäller aktiviteterna på öppet hav delar utskottet denna uppfattning. Enligt utredning har piratattackerna riktats mot handelsfartyg medan man har undvikit angrepp på örlogsfartyg. Beroende på var man opererar kan däremot besöken i hamn höja risknivån klart. Utskottet anser det viktigt att vidta särskilda försiktighetsåtgärder i hamnarna.

I 27 § i lagen om militär krishantering föreskrivs det om användning av maktmedel under krishanteringsoperationer. Enligt 27 § 1 mom. i lagen om militär krishantering har en militärperson som tjänstgör i militär krishantering vid utförandet av tjänstgöringsuppdrag rätt att använda sådana maktmedel som är nödvändiga med tanke på uppdraget. Maktmedel får enligt 2 mom. i samma paragraf användas endast i den omfattning och så länge de är nödvändiga med tanke på uppdraget, står i ett godtagbart förhållande till målsättningen för operationen och stämmer överens med de regler för användning av maktmedel som fastställts för operationen.

Europeiska unionens råd har antagit regler för användning av maktmedel i operation Atalanta. På grundval av maktmedelsbestämmelserna har närmare instruktioner utfärdats om förfarandet

vid gripande av misstänkta och om gripna personers rättigheter under den tid gripandet pågår. Detaljerade anvisningar har likaså utfärdats om överföring av misstänkta. Enligt utredning till utskottet har de gripna inte möjligheter att söka asyl när de befinner sig ombord på minröjningsfartyget.

Utskottet konstaterar att riksdagen behandlar en proposition (RP 117/2010 rd) om det nationella förfarandet i en situation där ett finskt fartyg som deltar i insats Atalanta har gripit personer som misstänks ha gjort sig skyldiga till sjöröveri eller väpnat rån till havs eller där Finland annars ställs inför beslutet om utövande av straffrättslig jurisdiktion. De rättsliga frågorna i anknytning till operationen kommer således att diskuteras i detalj vid behandlingen av propositionen.

Utskottet anser att det vore mycket viktigt med en principiell hållning enligt vilken Finland inte tar upp sådana brott till rättslig behandling som inte har någon anknytning till landet. När det gäller behandlingen av gripna stöder utskottet den uppfattning som framförs i redogörelsen, nämligen att gripna inte får överföras till länder där de riskerar dödsstraff, tortyr eller någon annan behandling som kränker människovärdet eller där de inte kan garanteras en rättvis rättegång. Utskottet påpekar samtidigt att det kan vara svårt att hitta länder som är villiga att ta emot personer misstänkta för sjöröveri.

Finlands deltagande

Finland har deltagit i operation Atalanta ända sedan december 2009 då man begärde och fick mandat för att delta i stabsuppgifter med en trupp på högst tio personer. Avsikten är nu att sända iväg minröjningsfartyget Pohjanmaa med en styrka på cirka 120 personer omfattande såväl stampersonal som reservister. Enligt utredning finns det ungefär 40 reservistuppdrag ombord.

Det tar ungefär en månad för fartyget att nå respektive återvända från insatsområdet. Under utresan kommer man enligt uppgift till utskottet att utnyttja tiden för utbildning. Återresan sker med minimibemannning och en del av manskapet

reser hem med flyg. Fartyget ska enligt planerna befinna sig på insatsområdet i 3 månader under februari-april. Kostnaderna för operationen beräknas uppgå till nästan 12 miljoner euro, i vilket ingår kostnader för själva verksamheten ombord samt för utbildning och stabsuppgifter. Kostnaderna delas mellan utrikesministeriet och försvarsministeriet. Utskottet gör den bedömningen att operationen är rätt dyr i förhållande till tidsutdräkten. Utskottet anser att en längre insats, där man skulle befinna sig på området exempelvis två gånger tre månader, skulle vara kostnadseffektivare än det nu planerade korta engagemanget. Manskapsrotationen kunde vid behov skötas med flyg.

Utskottet anser att Finlands deltagandet är en nödvändighet. I redogörelsen poängteras det att deltagandet i insats Atalanta måste ses som ett led i den samlade politiken för att stabilisera läget i Somalia. Utskottet omfattar denna syn. Den humanitära situationen i Somalia är mycket svår och hela det internationella samfundets koordinerade insats - inklusive Finlands - krävs för att hjälpa upp situationen. EU har valt en samordnad strategi för att stabilisera Somalia, där politiska metoder kombineras med krishantering till lands och sjöss, ett omfattande utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd. Utskottet påpekar dessutom att Finland från första början har gett EU:s säkerhets- och försvarspolitik sitt orubbliga stöd och att attityden till att delta i unionens krishanteringsoperationer i princip ska vara positiv.

Operation Atalanta är unionens första krishanteringsoperation till havs och samtidigt den

finländska marinens första deltagande i en krishanteringsmission. Enligt utredning till utskottet har marinen under hela 2000-talet systematiskt förbättrat sin kapacitet till internationellt samarbete. Nu skulle det alltså vara möjligt att i praktiken kontrollera resultatet av de internationella samarbetsövningarna. Under utfrågningen av sakkunniga anfördes det också att Finlands deltagande både direkt och indirekt gagnar det nationella försvaret eftersom operationen handlar om att skydda handelssjöfarten, vilket är den finländska marinens huvuduppgift.

För Finland är det ytterst viktigt att säkerställa en fri global handelssjöfart. Enligt utskottets syn har deltagandet med ett minröjningsfartyg dels konkret betydelse för hela operationen, dels symbolvärde eftersom Finland deltar i en internationell insats för att trygga en fri handelssjöfart.

Sjöröveri är inte ett fenomen som uppkommer ur tomma intet utan avspeglar allvarliga ekonomiska och sociala problem och utsiktslöshet bland den unga befolkningen. Detta skapar möjligheter att rekrytera personer som är villiga att delta i sjöröveri. Utskottet menar därför att Finland utöver att delta i operationen också borde förbättra sitt utvecklingssamarbete med och humanitära bistånd till Somalia och Puntland.

Utlåtande

Försvarsutskottet föreslår

att utrikesutskottet beaktar det som sägs ovan.

FsUU 10/2010 rd — SRR 5/2010 rd

Helsingfors den 21 oktober 2010

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Juha Korkeaoja /cent
vordf. Olli Nepponen /saml
medl. Juha Hakola /saml
Lasse Hautala /cent
Hanna-Leena Hemming /saml
Reijo Kallio /sd
Antti Kalliomäki /sd
Saara Karhu /sd

Juha Mieto /cent
Lauri Oinonen /cent
Reijo Paajanen /saml
Sari Palm /kd
Eero Reijonen /cent
ers. Eero Akaan-Penttilä /saml
Matti Kangas /vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Heikki Savola.